Aspecte ale influenței limbii germane asupra limbii române[1] din Bucovina habsburgică

Ana-Maria Prisacaru
Institutul de Filologie Română „A. Philippide”

Unter habsburgischer Besetzung (1774-1918) wurde Bukowina einem weiten Germanisierungsprozess unterworfen, der sich auch auf den Bereich der Sprache Wirkung hatte. Die sprachlichen deutsch-rumänischen Interferenzen waren die Folge zweier sehr wichtigen politischen Massnahmen, die der Wiener Hof in seiner neu einverleibten Provinz traf: die Reorganisierung des Verwaltungsapparates und die breite Kolonisierung des Bukowiner Gebietes mit deutscher Bevölkerung. Obwohl die hier angesiedelten Deutschen, Kolonisten oder Staatsbeamten, zahlreich waren, beschränkte sich der Einfluss der deutschen Sprache nur auf den rumänischen Wortschatz, insbesondere „auf das volkstümliche Vokabular bestimmter Sachbereiche und Fachsprachen“ (Crößmann-Osterloh 1985: 89).

Schlüssel-Wörter: Habsburgische Bukowina, Germanisierung, Kolonisierung, sprachliche Interferenz, lexikalische Entlehnung.

Pentru meritul de a fi intervenit în medierea conflictului ruso-turc, Imperiului Habsburgic i-a revenit la 1774, cu acordul Porţii Otomane, partea de nord a

[1] Literatura de specialitate privind elementele germane în limba română este reprezentată de numeroase lucrări, apărute atât în ţară, cât şi în străinătate : Vasile Arvinte, *Die deutschen Entlehnungen in den rumänischen Mundarten (nach den Angaben des Rumänischen Sprachatlasses)* (1971) şi *Raporturi lingvistice germano-române. Contribuţii etimologice* (2002), Werner Bahner, *În legătură cu studiile despre elementele germane din vocabularul limbii române* (1963) şi *Beispiele rumänisch-deutscher Wechselbeziehungen im 18. Jahrhundert und ihr europäischer Kontext* (1974), Ştefan Binder, *Contribuţii la studiul elementelor germane în lexicul graiurilor populare româneşti* (1965, 1966, 1967), Ion Borcia, *Die deutschen Sprachelemente im Rumänischen* (1904), Helga Dora Crössmann-Osterloh, *Die deutschen Einflüsse auf das Rumänische. Probleme - Kriterien - Anwendungen* (1985), Ion G. Dimitriu, *Die deutsch-siebenbürgischen Elemente des rumänischen Wortschatzes* (1967), Simion C. Mândrescu, *Influenţa germană asupra limbei române* (1904), Adina-Lucia Nistor, *Rumänisch-deutsche / siebenbürgisch-sächsische Sprachinterferenzen im Südwesten Siebenbürgens* (2001), G. Pascu, *Elemente germane în limba română (contribuţie lexicologică)* (1904), Alexandra Roceric, *Elemente germane în limba română (pe baza ALR)* (1961), Teofil Teaha, *Termeni de origine germană în graiurile din Oltenia* (1973), Mircea Zdrenghea, *Rumänisch-deutsche Sprachbeziehungen* (1957) ş.a.

BDD-V3608 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 09:36:50 UTC)

Moldovei[2], un teritoriu locuit predominant de români, în care se vorbea preponderent limba română. Primatul românismului etno-lingvistic în Bucovina, aşa cum avea să fie denumită noua provincie imperială[3], este confirmat de surse mai ales istorico-geografice ale vremii. Astfel, Ignatius de Luca scria la 1780 în geografia sa că „moldovenii constituiau populaţia principală a Bucovinei şi că limba obştească a ţării era cea moldovenească" (Nistor 1991: 17). Acelaşi fapt este susţinut şi de către un ofiţer austriac, care într-o descriere istorică, datând tot din 1780, menţiona că „locuitorii cei vechi ai Bucovinei sunt, deopotrivă cu locuitorii din Moldova turcească, descendenţi din coloniile valahe sau vechi romane […]. Limba obştească a ţării este limba moldovenească, ce se compune dintr-o latinească stricată" (ibid. 17).

Deşi Curtea din Viena a promis iniţial „s-o ţie în vechile ei legi şi obiceiuri" (Eminescu 1988: 430), Bucovina va deveni spaţiul unor ample restructurări de ordin juridico-administrativ, bisericesc şi şcolar, în urma cărora instituţiile esenţiale pentru păstrarea identităţii naţionale sunt „fie desfiinţate, fie supuse încercărilor sistematice de germanizare" (Iacobescu 1993: 278). Acest fapt nu este deloc surprinzător în contextul „politicii de nivelare" (*Ausgleichpolitik*) aplicate susţinut de Curtea din Viena în toate provinciile sale cu scopul de a atenua „contradicţiile şi disputele etnice, propovăduind renunţarea la particularităţile naţionale […], abandonarea limbilor naţionale şi folosirea uneia singure, cea a Vienei, limba germană" (Moldoveanu 1998: 224). Interferenţele lingvistice germano-române din această perioadă habsburgică au reprezentat urmarea firească a două mari demersuri întreprinse de habsburgi pe teritoriul nord-moldav: colonizarea masivă cu populaţie de origine germană şi restructurarea sistemului juridico-administrativ. Deşi au urmărit scopuri în primul rând politice, aceste măsuri au avut repercusiuni şi asupra statutului limbii române din Bucovina.

---

[2] Deşi iniţial împăratul Iosif al II-lea a cerut Porţii Otomane doar un „colţ" din pământul Moldovei pentru a asigura o „punte" de legătură între Transilvania şi Pocuţia, zona anexată la 1774 a devenit finalmente un teritoriu vast de 10.441 km², care cuprindea oraşele Cernăuţi, Suceava şi Siret, precum şi 226 de sate şi 52 de cătune (Iacobescu 1993: 81).

[3] Pentru „această bucată de loc a Moldovei", aşa cum fusese numită noua provincie imperială de către generalul Spleny în prima proclamaţie de la 16 noiembrie 1774, s-au folosit diferite denumiri până la fixarea numelui de *Bucovina*: *Districtul Moldovenesc* (Kogălniceanu 1911: 12), respectiv *Districtul Bucovinean* (Mihăescu 2000: 44) în corespondenţa dintre cancelarul Kaunitz şi baronul Thugut, *Moldova Austriacă* „Österreichische Moldau" (Nistor 1991: 15), *Moldova Imperială Regească*, pentru a fi diferenţiată de *Moldova Turcească* (ibid. 15), *Generalatul Moldovenesc* „Moldauer Generalat" (Olinescu 1896: 19), *Cercul* sau *Comitatul Sucevei* „Grafschaft-Suczawa" (Nistor 1991: 15), *Ţinutul* sau *Cercul Bucovinean* „Bukowiner Kreis", toponimul *Cordon/Cordun* „după numele instituţiei imperiale *Kordon*, care se ocupa cu amenajarea şi paza frontierelor" (Mihăescu 2000: 44). Toate aceste denumiri au fost vehiculate un timp mai lung sau mai scurt, fiind însă abandonate deoarece aminteau prea mult de ţara căreia îi aparţinuse până atunci teritoriul moldovenesc anexat.

BDD-V3608 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 09:36:50 UTC)

În momentul anexării, partea de nord a Moldovei era slab populată, mai ales în mediul rural, având o densitate de aproximativ 6 locuitori pe km² la o populaţie de circa 60.000 de persoane (Beck 1961: 73). Cum creşterea rentabilităţii economice în toate teritoriile imperiale era unul dintre obiectivele majore ale politicii Monarhiei de Habsburg, exploatarea cât mai profitabilă a resurselor oferite de noua provincie nu era posibilă decât prin sporirea forţei de muncă. Astfel, Curtea din Viena va demara aici un amplu proces de creştere demografică prin stimularea imigrărilor, dar mai ales prin colonizări. Germanii, „care deţineau puterea în statul habsburgic multinaţional" (Iacobescu 1993: 161), devin elementul-cheie al acestei tactici imperiale, deoarece „cea mai mare grijă a administraţiei austriece era să înfiinţeze colonii nemţeşti, care să-i servească drept punte de reazem pentru politica ei de germanizare" (Nistor 1991: 21). Conform unor date oferite de Kaindl, în 1851, aşadar la finele perioadei de colonizare a Bucovinei cu populaţie germană, în nordul moldav trăiau 25592 de germani, dintre care 10235 proveneau din „cele mai depărtate ţări nordice" ale imperiului (Spleny 1775: 149), 13305 erau de origine franconă, iar 2052 erau originari din Obersachsen (Kaindl, apud Jumugă 1983: 10). În funcţie de originea lor, de zona în care au fost colonizaţi în spaţiul bucovinean şi de calificarea lor profesională, coloniştii germani au format trei mari grupe: 1. „şvabii" din Germania sud-vestică[4], care au venit în Bucovina în perioada 1782-1787 şi s-au aşezat în zona estică de deal şi de şes la Frătăuţi, Satul Mare, Bădeuţi-Milişăuţi, Sf. Onofrei, Arbore, Iţcani, Ilişeşti, Tereblecea ş.a.; 2. minerii din comitatul Zips (aşa-numiţii *ţipţeri*) veniţi între 1784 şi 1809, care s-au stabilit în zona muntoasă din sud-vestul Bucovinei, formând coloniile de la Iacobeni (1784), Mariensee (Cârlibaba, 1797), Luisenthal (Pojorâta, 1805), Eisenau (Prisaca Dornei, 1808), Freudenthal (Valea Stânei, 1809) ş.a.; 3. sticlarii şi tăietorii de lemne din nordul Boemiei şi, parţial, din Austria Inferioară, care s-au aşezat în centrul Bucovinei pe coaste de dealuri şi munţi (Huta Veche, Huta Nouă, Karlsberg, Fürstenthal ş.a.) şi care au fost colonizaţi în două etape: între 1793 şi 1817, sticlarii şi lucrătorii forestieri şi între 1835 şi 1850, agricultorii (Weczerka 1961: 31, 35, Crößmann-Osterloh 1985: 75, Jumugă 1983: 10).

Deşi numeroşi, coloniştii germani nu au lăsat prea multe urme în configuraţia limbii române din acea perioadă. Ei vorbeau un dialect „preponderent de origine din Renania-Palatinat [ca şi în Banat], cu influenţe din graiurile Bavariei, Boemiei ori Zips" (Cujbă : internet). Mai exact, „şvabii" vorbeau cu toţii un dialect specific landului Renania-Palatinat şi regiunii Franconia[5] (Lang 1961: 400, Crößmann-

[4] Aceştia erau originari din Baden, Württemberg, Pfalz, Hessen, Trier ş.a. (Irion 1938: 2, Crößmann-Osterloh 1985: 75). De altfel, Irion atrage atenţia asupra faptului că termenul de „şvabi", folosit pentru coloniştii aici în discuţie, este derutant. În estul şi sud-estul Europei, dar şi în spaţiul german, termenul se referă la germanii din imperiu, dar mai ales la emigranţii din secolul al XVIII-lea şi la urmaşii lor (Irion 1938: 13).

[5] Deşi satele în care locuiau „şvabii" erau la oarecare distanţă, caracterul unitar al dialectului vorbit de aceştia a fost asigurat de apartenenţa lor la aceeaşi religie, anume la cea

BDD-V3608 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 09:36:50 UTC)

Osterloh 1985: 49), ţipţerii vorbeau un dialect din regiunea sudică a comitatului Zips, un amestec de germană mijlocie orientală şi germană mijlocie franconă cu influenţe bavareze (Crößmann-Osterloh 1985: 49), iar germanii din Boemia vorbeau un dialect bavarez cu particularităţi specifice germanei mijlocii orientale (ibid. 49, Lang 1961: 400). În relaţiile cu populaţia-gazdă, coloniştii „se arătau modeşti şi recunoscători către indigenii în mijlocul cărora ajunseseră la atâta bine", „deprindeau graiul [lor] şi se foloseau de el cu plăcere" (Sbiera 1899: 350-351). Cât despre români, mulţi dintre ei, „învecinaţi cu coloniile germane, au deprins limba germană, dar nici unul nu s-a lăsat de limba sa" (Voronca 1901: 46). Doar limbajul tehnic s-a îmbogăţit cu numeroşi termeni de specialitate împrumutaţi din limba germană graţie calificărilor profesionale net superioare ale coloniştilor nemţi: „De la ei am învăţat meseriile şi tot de la ei am împrumutat şi numirile din ateliere" (Mândrescu 1904: 10), care ori nu aveau corespondent românesc la acea vreme, desemnând realităţi noi, ori au înlocuit vremelnic noţiuni existente în română: *farbă* < germ. *Farbe* „vopsea", *gang* < germ. *Gang* „pridvor", *alivăránt* < germ. *Lieferant* „furnizor", *dah* < germ. *Dach* „acoperiş", *paht* < germ. *Pacht* „arendă", *hébăr* < germ. *Heber* „macara", *şláifăr* < germ. *Schleifer* „tocilar" etc. (Cujbă: internet).

Restructurarea sistemului juridico-administrativ a reprezentat o altă manieră de germanizare, inclusiv lingvistică, a Bucovinei. Încă dinaintea momentului anexionist, Spleny, viitorul guvernator al provinciei, înainta Curţii din Viena un plan de reorganizare, prin care propunea înlăturarea moldovenilor din funcţiile juridice şi administrative pe motiv că sunt „ignoranţi", „părtinitori", „înconjuraţi de rude şi prieteni", se lasă „uşor corupţi", cunosc doar „obiceiul pământului şi legile româneşti" şi sunt „sub influenţa bisericilor şi preoţilor" (Iacobescu 1993: 116). Se dorea aşadar înlocuirea funcţionarilor autohtoni cu supuşi ai imperiului. Situaţia se agravează şi mai mult după încorporarea Bucovinei în Galiţia, când se deschid „toate porţile pentru imigraţia slavă şi pentru importul de funcţionari galiţieni" (Ştefanelli 1911: 29). Cum aceştia nu cunoşteau limba română, germana devine singura limbă folosită în domeniul juridico-administrativ: „graiul românesc fu delăturat de funcţionarii galiţieni, încetul cu încetul, din toate oficiile ţării, înlocuit pretutindeni cu cel nemţesc" (Sbiera 1899: 56). În acest context apare ceea ce lingviştii numesc „germana bucovineană" (*Bukowiner Deutsch*)[6], adică limba folosită

evanghelică, de practicarea aceleiaşi meserii şi de existenţa unor bune căi de comunicaţie (Lang 1961: 399).

[6] În timp ce dialectele coloniştilor nemţi şi-au păstrat caracterul pur germanic, „germana bucovineană" a fost influenţată într-o anumită măsură de celelalte limbi care se vorbeau în nordul moldav. De pildă, după modelul slavo-român s-a ajuns în acea vreme la întrebuinţarea reflexivă a unor verbe nereflexive în germană: *Was hört sich*, *Er erschreckt sich* (Lang 1961: 401). Frecventă a fost şi substituirea pronumelui relativ *der*, *die*, *das* cu interogativul *was*: *Der Mann, was gestern da war…* (Jumugă 1986: 43). De remarcat este şi înlocuirea conjuncţiei subordonatoare *dass* cu verbul *sollen*, situaţie nepermisă în germana standard: *Ich fürchte, soll er nicht sterben* (Lang 1961: 401, Jumugă 1986: 43). Calcurile lingvistice, utilizarea topicii după modelul limbii române (*Ich bin gegangen in die Stadt, um zu*

BDD-V3608 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 09:36:50 UTC)

în administraţie, armată şi şcoală, vorbită aşadar preponderent în mediul urban de intelectuali, profesori, soldaţi, funcţionari, preoţi, medici, comercianţi, industriaşi etc. Crößmann-Osterloh vorbeşte despre apariţia unui tip aparte de *koiné*, specific ţărilor estice ale Imperiului habsburgic, care avea la bază austriaca din Viena. Această variantă lingvistică s-a manifestat cu predilecţie în Bucovina, fiind folosită atât de germani, cât şi de ceilalţi străinii stabiliţi aici, mai ales de comunitatea evreiască, deţinătoare a monopolului asupra comerţului. Spre deosebire de germana literară, „germana bucovineană" prezintă la toate nivelurile limbii numeroase caracteristici austriece cu influenţe bavareze, unele dintre ele ajungând să influenţeze configuraţia fonetică a limbii române din acea perioadă. Vorbind despre modul în care cuvintele germane au fost adaptate în română, Mândrescu precizează, cu referire la sistemul vocalic, că anumite modificări fonetice nu sunt „schimonosituri, cum le-au numit unii, ci se datoresc pronunţiei austriece" (Mândrescu 1904: 105). Astfel, vocala *a* este redată frecvent prin *o* (*broţoc* < germ. *Brotsack* „sac de pâine", *cotofleanţ* < germ. *Kartoffelpflanzer* „plantator de cartofi", *drot* < germ. *Draht* „sârmă", *robanc* < germ. *Raubbank* „gealău", *ţocunpoc* < germ. *(mit) Sack und Pack* „cu tot bagajul" etc.). Vocala *ü* este redată prin *i* (*crenvirşti* < germ. *Krenwürste* „cârnăciori cu hrean", *filăr* < germ. *Führer* „comandant", *miţcă* < germ. *Mütze* „caschetă, beretă", *strimf* < germ. pl. *Strümpfe* „ciorapi" etc.), iar grupul vocalic *eu* este redat prin *ai*, nu prin *oi* (*craiţăr* < germ. *Kreutzer* „creiţar", *faier* < germ. *Feuer* „foc", *ţaig* < germ. *Zeug* „stofă" etc.). Celelalte „modificări", atât vocalice, cât şi consonantice, sunt toate considerate a fi „urmări ale acomodării cu fonetica limbii române" (ibid. 105).

Lexemele germane care au păturns în limba română la acea vreme au avut parte de un tratament diferenţiat sub raport diastratic: cele „introduse […] prin pătura cultă a societăţii n-au suferit nici o modificare fonetică", (ibid. 103), menţinându-şi până şi pronunţia austriacă şi accentul, pe când cele „intrate prin poporul incult […] au fost luate şi adoptate aşa, după cum i s-a părut poporului că le pronunţau aceia, de la cari le-a împrumutat" (ibid. 106), variind formal în funcţie de utilizatori şi zona de utilizare: *aizănban* „Eisenbahn" (*izănban*, *aizănbanc*, *haizănbanc*), *bruncruţ* „Brunnenkresse" (*bruncuţ*, *bruncuţă*, *brâncuţă*), *crăiţar* „Kreutzer" (*creiţar*, *creţar*, *crucer*, *griţar*, *criţar*) etc. O mare frecvenţă au avut-o cazurile de etimologie populară: *parţă*/*părţală* < germ. *Parzelle*, prin atracţie paronimică la rom. *a împărţi*, ori *mătreţ* < *matraţă* < germ. *Matratze* „saltea", prin apropiere de rom. *mătreaţă* (Cujbă : internet).

Influenţa limbii germane asupra limbii române din Bucovina habsburgică s-a manifestat aproape exclusiv la nivel lexical, fiind „mit wenigen Ausnahmen regional beschränkt auf das volkstümliche Vokabular bestimmter Sachbereiche und

kaufen einen Hut, Lang 1961: 401), folosirea unor expresii învechite, nesiguranţa în selectarea lexemelor, accentuarea specifică şi pronunţia dură, iată alte câteva dintre trăsăturile germanei bucovinene (Crößmann-Osterloh 1985: 76, 81).

BDD-V3608 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 09:36:50 UTC)

Fachsprachen[7], das den Grundwortschatz nicht berührt“[8] (Crößmann-Osterloh 1985: 89). Două dintre domeniile în care s-a înregistrat pătrunderea multor termeni din germană au fost cel militar şi cel administrativ, lucru firesc într-o provincie aflată sub administraţie militară austriacă. Totuşi, Borcia apreciază această influenţă ca fiind efemeră şi superficială, exemplificând-o doar cu termeni cu un grad mare de frecvenţă şi recognoscibilitate: *banhof* < germ. *Bahnhof* „gară”, *beţârcrictu* < germ. *Bezirksgericht* „tribunal districtual”, *feşter* < germ. *Förster* „pădurar, silvicultor”, *foşmaistru* < germ. *Forstmeister* „inspector silvic”, *foşter* < germ. *Vorsteher* „director”, *ghiric* < germ. *Gericht* „tribunal”, *ştempel* < germ. *Stempel* „ştampilă”, *vehter* < germ. *Wächter* „paznic” etc. (Borcia 1903: 27-28).

Nu în ultimul rând, ca un aspect negativ al intruziunii limbii germane mai ales în sânul „păturii culte a societăţii” trebuie menţionat fenomenul aculturaţiei, în urma căruia mare parte din boierimea bucovineană începuse a vorbi „o românească stricată, cu construcţii şi fraze urmând îndeaproape modelele germane” (Moldoveanu 1998: 126). La o astfel de „limbă pocită” au dus şi şcolile utracviste, ai căror elevi nu reuşeau să stăpânească bine nici limba română, nici pe cea germană: „când vorbesc sau scriu româneşte, e plin scrisul şi vorba lor de germanisme, iar când vorbesc şi scriu nemţeşte, întrebuinţează fraze româneşti” (Greciuc, apud Moldoveanu 1998: 178). Cu toate acestea, în ciuda contextului tendenţios în care a fost impusă, limba germană a reprezentat în mod clar pentru bucovineni oportunitatea de a accede la civilizaţia şi cultura europeană.

Bibliografie

Ammon 1995: Ulrich Ammon, *Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz. Das Problem der nationalen Varietäten*, Berlin/ New York, Walter de Gruyter.

Arvinte 2002: Vasile Arvinte, *Raporturi lingvistice germano-române. Contribuţii etimologice*, Bacău, Editura Egal.

Barba 1982: Katharina Barba, *Deutsche Dialekte in Rumänien. Die südfränkischen Mundarten der Banater deutschen Sprachinsel*, Wiesbaden, Steiner Verlag.

[7] Din această perspectivă, a influenţei limbii germane, terminologia de specialitate a fost tratată în numeroase studii, cu precizarea că analiza nu vizează doar spaţiul bucovinean, ci întreg teritoriul românesc : Vasile Arvinte, *Terminologia exploatării lemnului şi a plutăritului* (1957) , M. Bujeniţă şi M. Sala, *Din terminologia nautică românească I: Termeni fluviali şi maritimi de origine germană (austriacă)* (1962), I.A. Florea, *Elemente germane în terminologia fierăriei din Moldova. Privire istorică* (1976) şi *Elemente deutscher Abstammung in den Fachsprachen der Bukowina* (1983), M. Homorodean, *Contribuţii la studiul terminologiei miniere româneşti* (1957), Gheorghe Pop, *Consideraţii asupra lexicului tehnic forestier din graiul bazinului Borşa-Vişeu* (1968) şi *Câteva consideraţii asupra terminologiei miniere din bazinul Baia-Borşa* (1968), R. Todoran, *Contribuţii la studiul terminologiei juridico-administrative româneşti din Transilvania de la începutul secolului al XIX-lea* (1962), Ecaterina Ţăranu, *Limba textelor administrative din Transilvania, Banat şi Bucovina (1744-1830)* (1984) ş.a.

[8] „[…] cu puţine excepţii limitată regional la vocabularul popular al anumitor domenii şi limbaje de specialitate, care nu afectează lexicul de bază” (trad. n.).

BDD-V3608 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 09:36:50 UTC)

Beck 1961: Erich Beck, *Das Buchenlanddeutschtum in Zahlen*, în Buchenland 1961, p.73-87.
Binder 1965, 1966, 1967: Ştefan Binder, *Contribuţii la studiul elementelor germane în lexicul graiurilor populare româneşti*, în „Analele Universităţii din Timişoara. Seria Ştiinţe Filologice", vol. I, II, III, Timişoara.
Borcia 1903: Ion Borcia, *Deutsche Sprachelemente im Rumänischen*, Leipzig, Johann Ambrosius Barth.
Buchenland 1961: *Buchenland. Hundertfünfzig Jahre Deutschum in der Bukowina*, München, Verlag des Südostdeutschen Kulturwerks.
Crössmann-Osterloh 1985: Helga Dora Crössmann-Osterloh, *Die deutschen Einflüsse auf das Rumänische. Probleme – Kriterien – Anwendungen.* (Dissertation), Tübingen, Gunter Narr Verlag.
Cujbă: internet: Cornelia Cujbă, *Din istoria contactelor lingvistice. Elementul german în limba română*, I, http://www.e-scoala.ro.
Descrieri 1998: *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice şi demografice*, îngrijită de Radu Grigorovici, Bucureşti, Editura Academiei Române.
Eminescu 1988: Mihai Eminescu, *Opere*, vol. IX, Bucureşti, Editura Academiei Române.
Florea 1986: I. A. Florea, *Elemente de origine germană în Bucovina de Nord pe baza ALM*, în *Rumänisch-deutsche Kulturinterferenzen* (ed. Andrei Corbea şi Octavian Nicolae), Iaşi, p. 47-53.
Florea 1983: I. A. Florea, *Elemente deutscher Abstammung in den Fachsprachen der Bukowina*, în *Tradiţii lingvistice şi literare de limba germană în Moldova de nord*, vol. II, *Contribuţii ale germanisticii ieşene* (ed. Margareta Jumugă şi Horst Fassel), Iaşi, p. 173-192.
Grigoroviţă 1996: Mircea Grigoroviţă, *Din istoria colonizării Bucovinei*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică.
Iacobescu 1993: Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei*, Vol. I (1724-1862). *De la administraţia militară la autonomia provincială*, Bucureşti, Editura Academiei Române.
Irion 1938: Bronislaus Irion, *Die Mundart der deutschen Sprachinsel Illischestie und Umgebung. Ein Beitrag zur Erforschung der westmitteldeutschen Mundarten in der Bukowina*, Hermannstadt, Verlag Marburg.
Irion 1940: Bronislaus Irion, *Die Mundart der sogenannten Schwabensiedlungen in der Bukowina*, *Teil 1 : Lautlehre*, in „Siebenbürgische Vierteljahresschrift", Bd. 63, Hermannstadt, S. 1-24.
Jakob 1929: Julius Jakob, *Wörterbuch des Wiener Dialektes*, Viena, Gerlach & Wiedling.
Jumugă 1983: Margareta-Sigrid Jumugă, *Entstehung und Entwicklung der deutschen Kolonien im Buchenland (Historischer Überblick)*, în *Tradiţii lingvistice şi literare de limba germană în Moldova de nord*, vol. II, *Contribuţii ale germanisticii ieşene* (ed. Margareta Jumugă, Horst Fassel), Iaşi, p. 1-13.
Jumugă 1986: Margareta-Sigrid Jumugă, *Rumänische Einflüsse in den deutschen Siedlungsmundarten und in der deutschen Umgangssprache der Bukowina*, în *Rumänisch-deutsche Kulturinterferenzen* (ed. Andrei Corbea şi Octavian Nicolae), Iaşi, p. 41-46.
Kaindl 1902: Raimund Friedrich Kaindl, *Das Ansiedlungswesen in der Bukowina seit der Besitzergreifung durch Österreich*, Innsbruck, Wagner'sche Universitäts-Buchhandlung.
Kogălniceanu 1911: Mihail Kogălniceanu, *Răpirea Bucovinei*, ed. a 2-a, Vălenii de Munte, Editura „Neamul Românesc".
Lang 1961: Franz Lang, *Sprache und Literatur der Deutschen in der Bukowina*, în Buchenland 1961, p. 397-450.
Lobiuc 2004a: Ioan Lobiuc, *Contactele dintre limbi*. Vol. I, *Istoricul teoriilor şi metodologiilor*, Iaşi, Casa Editorială Demiurg.

BDD-V3608 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 09:36:50 UTC)

Mândrescu 1904: Simion C. Mândrescu, *Influenţa germană asupra limbii române*, Iaşi, Tipografia „Dacia".
Mihăescu 2000: Doru Mihăescu, *Bucovina şi Basarabia (pornind de la numele lor)*, Iaşi, Edit Dan.
Moldoveanu 2002: Gheorghe Moldoveanu, *Bucovina: onomastică şi istorie*, în „Conferinţele Academiei Române", Bucureşti, Editura Academiei Române.
Moldoveanu 1998: Gheorghe Moldoveanu, *Limba română în Bucovina. Statutul socio-cultural şi politic*, Iaşi, Editura A92.
Nistor 1991: Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, ed. nouă, Bucureşti, Editura Humanitas.
Olinescu 1896: Dionisie Olinescu, *Numele Bucovinei*, în „Societatea Geografică Română. Buletin", anul XV, trim. III-IV, 1894, Bucureşti.
Purici 1995: Ştefan Purici, *Colonizări şi imigrări în Bucovina între anii 1775-1848*, în „Analele Bucovinei", anul II, nr. 2 (4) [iulie-decembrie], p. 357-373.
Rein 1983: Kurt Rein, *Deutsche Sprache und Literatur in der Bukowina*, în *Tradiţii lingvistice şi literare de limba germană în Moldova de nord*, vol. II, *Contribuţii ale germanisticii ieşene* (ed. Margareta Jumugă, Horst Fassel), Iaşi, p.14-63.
Roceric 1961: Alexandra Roceric, *Elemente germane în limba română (pe baza ALR)*, în „Fonetică şi Dialectologie", vol. 3, Bucureşti, p. 177-189.
Sbiera 1899: Ioan G. Sbiera, *Familia Sbiera, după tradiţiune şi istorie şi amintiri din viaţa autorului*, Cernăuţi, Tipografia Eckhardt.
Splény 1775: G. Splény, *Descrierea Districtului Bucovinean*, în Descrieri 1998, p. 9-230.
Ştefanelli 1911: T.V. Ştefanelli, *Istoricul luptei pentru drept în ţinutul Câmpulungului-Moldovenesc*, Bucureşti, Librăria Socec & Comp.
Thudt, Richter 1965: Anneliese Thudt, Gisela Richter, *Die Mundarten der sogenannten Zipser in der Oberwischau*, in „Forschungen zur Volks- und Landeskunde", Bd. 8, Nr. 1, Bukarest, S. 27-47.
Ţăranu 1984: Ecaterina Ţăranu, *Limba textelor administrative din Transilvania, Banat şi Bucovina (1744-1830)*, Iaşi, f.e.
Voronca 1901: Zaharia Voronca, *Reamintiri*, Cernăuţi, f.e.
Weczerka 1961: H. Weczerka, *Die Siedlungsgeschichte des Bukowiner Deutschtums*, in Buchenland 1961, S. 23-41.
Weigand f.a.: Gustav Weigand, *Der Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Johann Ambrosius Barth Verlag.
Wickenhauser 1885-1887: Franz Adolf Wickenhauser, *Die deutschen Siedlungen in der Bukowina*, vol. I, II, Cernăuţi, Druck von Rudolf Eckhardt.

BDD-V3608 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 09:36:50 UTC)